

Josef Dostál (1903–1999)

Prof. RNDr. J. Dostál se narodil 20. prosince 1903 v Praze – Bohnicích, v rodině koláře. Vystudoval reálku v Praze – Holešovicích, kde měl štěstí na profesora biologie Seháka, který ho seznámil s tehdejšími vynikajícím znalcem české květeny, ředitelem měšťanky Josefem Rohlenou (viz také str. 150–154). Rohlena uveřejnil některé Dostálovy botanické nálezy ve svých Příspěvcích ke květeně Čech v Časopise Musea království Českého. Koho by nepotěšilo vidět své jméno v tištěné podobě – cesta mladíka širokých zájmů od hudby po archeologii byla vytyčena. Na Přírodovědeckou fakultu UK v Praze se zapsal v r. 1922 a zůstal jí věren až do r. 1963. Svým zaměřením dlouho „přešlapoval“ mezi systematikou a geobotanikou: studia ukončil v r. 1928 prací o ekologii tatranských lomikamenů a publikoval Geobotanický přehled Slovenského krasu. Současně se však začal zabývat taxonomií a floristikou, zejména studiem rodu chrpa (*Centaurea*), která mu zůstala celoživotní průvodkyní.

V době 2. světové války po uzavření vysokých škol organizoval v rámci Ústřední komise pro sběr léčivých rostlin (byla zřízena zásluhou K. Domina pro pracovníky uzavřeného Botanického ústavu UK, viz také str. LXV) floristickou akci Československé botanické společnosti pro výzkum domácí květeny; z té doby pochází mnoho sběrů v univerzitních herbářích. Po válce se habilituje, již s taxonomickou problematikou chrp, a hlavně organizuje a píše své základní dílo – Květena ČSR (1950), která zůstala dalších několik desítek let až do počátku vydávání mnohasvazkové Květeny ČR zásadním československým botanickým dílem (a pro Slovensko je v podstatě

dosud). Na jejím základě pak vznikla dvě vydání Klíče k úplné květeně ČSR (1954, 1958), opět do r. 2002 jediná naše určovací (a navíc ilustrovaná) příručka. Vášeň pro tuto potřebná kompendia mu zůstala do vysokého věku: ještě po osmdesátce napsal dvě publikace odvozené z Květeny: Nová květena ČSSR a do slovenštiny přeložený a v Bratislavě vydaný Velký klíč na určování vyšších rostlin, jehož je rovněž jediným autorem (spoluautorství slovenského překladatele je minimálně evropskou raritou). Jakkoli tato díla jsou již poznamenána řadou chyb, mnohde se nadále užívají jako základní referenční příručky pro květenu České republiky a Slovenska.

Téměř současně si uvědomil nutnost regionálně fyto geografického členění, a pro potřeby plánované, ale nikdy se nezrodilší velké květeny Československa vypracoval a publikoval první podrobné členění ČSR (1957, 1960), které se opět používalo téměř do konce století.

Dostál byl mimořádný učitel – jeho pedagogické působení na fakultě je legendární. Byl vynikajícím přednášečem, který by dnes jistě získal nejvyšší studentské hodnocení. Přednášel morfologii i systematickou botaniku a k obojímu vypracoval na svou dobu velmi kvalitní skripty; vrcholem jeho morfologického zaměření byla kompletní morfologická terminologie (v r. 1966 vyšla jako úvodní díl Flóry Slovenska). Tak podrobnou terminologii pravděpodobně nemá žádné evropské dílo o flóře; vzhledem k latinským termínům a vyobrazením patří k velmi známým i v zahraničí.

V r. 1963 byl J. Dostál náhle penzionován, bezesporu z osobních důvodů. Po profesoruvi ale „sáhla“ Univerzita Palackého

v Olomouci, aby tam dalších téměř 10 let vychovával nové botaniky; vzpomínky tamních absolventů na přednášky a exkurze (přestože mu bylo již 70 let) jsou identické s pražskými.

Josef Dostál udržoval i v nelehkých dobách po politickém převratu v r. 1948 dobré styky se zahraničím. Byl hlavním organizátorem IPE – mezinárodní fyto geografické exkurze napříč Československem, která trvala neuvěřitelných pět týdnů. Když se začala vydávat v r. 1964 Flora Europaea, stal se jejím regionálním editorem (vposledku spolu s Josefem Holubem, viz článek na str. LXXIII) i autorem. V těch dobách býval také jediným (nebo jedním z mála) účastníky Mezinárodních botanických kongresů. Stal se též jedním z editorů nových vydání díla Illustrierte Flora von Mitteleuropa (Ilustrovaná flóra střední Evropy), „na stará kolena“ se začal zabývat plavuňotvarými (*Lycopodiales*) a spolu s prof. Tadeusem Reichsteinem ze Švýcarska napsali třetí vydání svazku věnovaného celým kapradňorostům (1984).

Každý člověk má svou třináctou komnatu. Temnou stránkou života J. Dostála, ať už ho vedly jakékoli úmysly, jsou z historického pohledu jeho poválečné aktivity zaměřené proti svému učiteli Karlu Dominovi (str. LXV–LXVI). A to i v období let 1945–48. Přestože Národní soud Domina osvobodil, na fakultu se již vrátit nemohl..., což byly zase aktivity dalších jeho kolegů.

Bibliografie Josefa Dostála nemá velký počet položek. Ale jako organizátor a autor zásadních příruček čítajících mnoho set tiskových stran, které používaly generace botaniků, a jako reprezentant naší botaniky v mezinárodních projektech nemá v druhé polovině 20. stol. u nás téměř konkurenci. A to jsem prakticky nezmínil jeho činnost popularizační, osvětovou a ochrannářskou, články a knížkami počínaje a rozhlasem konče. Vše je nebo bude jednou překonané, ale možná jedno ne: podle pamětníků byl opravdu nedostižným vysokoškolským učitelem. To bych chtěl na závěr zdůraznit, protože knihy budou na regálech věčně, ale tato vzpomínka by mohla záhy zaniknout.

Emil Hadač (1914–2003)

Životní dráha prof. RNDr. Emila Hadače, DrSc., se započala 10. května 1914 v Bohdanči u Pardubic v rodině učitele a dcery evangelického faráře, měl tři sourozence. Zejména pod vlivem otce, staršího bratra Jana a přírodně bohatého okolí rodiště s lesy a rybníky se rychle košatil jeho zájem o faunu a flóru podpořený vrozenou pozorovací schopností a citem pro nalézání souvislostí mezi jevy. Svorně s bratrem dospěli k hlavnímu zaměření na botaniku, což vyústilo v jejich společnou publikaci Květena Pardubicka v r. 1948. E. Hadač

ovšem začal publikovat již v r. 1935 ve Vědě přírodní. Kvalitně zpracované regionální květeny a další floristické publikace se staly součástí jeho bibliografie a týkaly se Čech, Slovenska, Islandu, Norska, Kuby nebo horských regionů Kavkazu či Hindúkuše. Byl si dobře vědom hodnoty, jakou pro budoucnost tento druh prací má, zatímco rychle stárnoucí dobové inovace zpracovatelských metod v kombinaci s využíváním údajů sbíraných různými způsoby a k různým účelům brzy zreviduje další vývoj.

Po absolvování státního gymnázia v Pardubicích vystudoval Přírodovědeckou fakultu UK v Praze (1938) a po předcházejících návštěvách Islandu pak také prožil obohacující zkušenost s pobytem v Norsku a na Svalbardu (v letech 1939–41; viz článek na str. 188 tohoto čísla Živy). Mnohé o tom se můžeme dovědět z jeho popularizační knihy Svalbard – studená pobřeží (1946). Vliv jeho učitelů, Karla Domina a Vladimíra Krajiny, kteří patřili mezi protagonisty uvádění fyto ceno logických metod do našeho prostředí, a seznámení s norským botanikem a pozdějším dlouholetým přítelem Eilifem Dahlem, dovedlo Hadače k průkopnictví v arktické fyto ceno logii. Svědčí o tom společné publikace s Dahlem, ale též řada dalších prací. V severském prostředí si všiml zároveň obecnějších fenoménů, např. problematiky homogenity porostů, fenologie rostlin a jejich vztahů k opylovačům nebo k faktorům stresu a narušování.